

A romák helyzete Kárpátalján egy önkéntes év tükrében

A romák messziről jöttek és még mindig nem alapítottak országot maguknak. Szétszórva élnek, de sehol sem fogadják őket szívesen.

Az 1992 január 7-i népszámlálás adatai szerint Romániában 409723 roma élt, ami az ország 1,8%-a. Mihai Merfea romakutató számításai szerint a fenti időpontban Románia lakosságának 5,1 azaz 1180093 személy volt roma.¹

Zsigó Jenő, szociológus valamint a Fővárosi Cigány Önkormányzat elnöke szerint Magyarországon a 2003. évi felmérés alapján 570 ezer főre tehető a cigányok száma.²

A kárpátaljai 1200000-res összlakosságból a cigányság létszáma meghaladja a 40000-et.

Tokodi Júlia, a magyarországi Mobilitás munkatársa, szerint: „a cigányság Európában jelenleg az afrikai életszínvonal alatt él.”

Kárpátalján, de más országokban is, a kommunizmus után több felekezet is cigánymisszióba kezdett.

Ebbe a szolgálatba már évek óta külföldi önkéntesek is besegítenek. Az elmúlt évben Szűrtére, egy magyar faluba, így kerültem én is ki egy amerikai lánnyal együtt.

1.Családszerkezet:

A térség többi nemzetiségei közül náluk a legnagyobb a népszaporulat, ugyanakkor ők élnek a legelhanyagoltabb körülmények között.

Sok gyereket vállalnak, és korán kezdik a családalapítást. A lányok 13 és 15 év között férjhez mennek, míg a fiúk 16 éves korig saját családot alapítanak. De mostanában azért a fiatalok kezdik megtörni ezt a szokást, és kitolják a házasságkötés idejét.

Általában egy családban 4-5 gyerek van, ritka a 2-3 gyerekes család, egy gyerek pedig csak olyan esetben fordul elő, ahol egészségi okok miatt nem lehet több.

Válás nagyon ritkán fordul elő. Jellemző körükben a többgenerációs együttélés.

2.Lakáskörülmények, higiéniai feltételek:

Ún. „cigány táborokban” laknak, ami kunyhók, vályogházak összessége, s ezek általában a falvak szélén találhatóak.

Az elégtelen táplálkozás, sokszor az éhezés, a fázás, a vízellátás gyengesége, a tisztálkodás hiánya, ezek a kis, zsúfolt házak –ahol gyakran 8-10 fő alszik egy szobában, a mellékhelyiségek hiánya, sok betegség és fertőzés okozója.

¹ **Bíró A. Zoltán - Oláh Sándor:** *Helykeresők*, Csíkszereda, Pro - Print, 2002

² **Bíró András - Glatz Ferenc:** *A cigányok Magyarországon*, Bp., Magyar Tudományos Akadémia, 1999

Néhány lakásban az ablaküveget egy nejlonzsák helyettesíti, ami hozzájárul a fűtés nehézségéhez. A fűtést legtöbb háznál egy kis kályhával oldják meg, ami ugyanakkor a főzés funkcióját is betölti. Gyakran nincs pénz fára illetve fűrészporra sem, emiatt hidegek a lakások, sok a megbetegedés.

3.Foglalkozás, jövedelmi források:

Hagyományos mesterségeik közé tartozik a vályogvetés, kosárfonás. Tömegesen szűntek meg az általuk betöltött szakképzetlen ipari, építőipari és mezőgazdasági fizikai munkára alapozó munkahelyek. Ez sok esetben munkanélküliséghez vezetett.

A férfiak vasat gyűjtenek, és azt eladják, az asszonyok üvegeket szednek össze szeméttelepekről, szemétkukákból és ezeket beadják. De sokszor ez még a napi betevőre sem elegendő!

Nyáron alkalmi munkákat vállalnak, melyek főleg a mezőgazdasághoz kapcsolódnak: kapálás, betakarítás, ültetvényeken való munkák. Ezekért elég jó fizetséget kapnak.

4.Felekezeti hovatartozás:

A roma nép Istenhívő, de hagyományos vallásuk nincs, általában alkalmazkodnak a környezetükben élőkhöz. Sokan csatlakoznak a szabad vallásokhoz, mert a hagyományos egyházak kizárták őket a gyülekezeteikből.

1992 óta, amikor a református egyház elkezdte a missziót feléjük, elég nagy „ébredések” voltak körükben. Eleinte házaknál gyűltek össze, majd a gyülekezet számától függően kezdtek építeni számukra imaházakat is.

5.A szűrtei roma közösségben folyó misszió:

A kárpátaljai misszió munkában résztvevők úgy gondolják, hogy a fiatalokból, a gyerekekből lesznek majd a jövőbeli szülők, felnőttek és annak érdekében, hogy a következő generáció ne ilyen körülmények között éljen, érdemes rájuk jobban odafigyelni, mélyrehatóbban foglalkozni.

Az egyik fontos területét ennek az **oktatás** képezi, hiszen a tanulás a felemelkedés eszköze, a társadalomba való beilleszkedés útja.

A roma gyerekek sem rosszabbak vagy gyengébb képességűek más nemzetiségűeknél, csak fejlődésüket korlátozzák bizonyos tényezők:

Szociálisan hátrányos helyzetű családokból származnak: legtöbbjük segélyből vagy alkalmi munkából él, ami maga után vonja, hogy a nagyobbik gyerekre marad a teljes háztartás, tehát nem tud rendszeresen iskolába menni.

Sok fogalom ismeretlen számukra, mert addig nem találkoztak velük.

Otthoni környezetükben nem tanulják meg az alapszabályokat, a különböző szokásokat.

Pl. még a 14 éves fiatalok sem tudnak késsel és villával enni.

Néha a családjuk is lehet visszahúzó erő, olyan szinten, hogy maguk a szülők is értelmetlennek tekintik az iskolát, s emiatt nem is támogatják a gyerek igyekezetét.

Gyakori az alkoholizálás, az agresszivitás a családokban. Ilyen esetben a gyerek az iskolából nem megy haza, inkább az utcákon kóborol, vagyis nem készíti el a házi feladatot, nem tanul, s emiatt következő nap talán el sem jön az iskolába. Mire újra bátorkodik iskolába menni, jóval lemaradt a többiektől, ezért aztán másnap lehet éppen emiatt nem megy iskolába.

6.Napközi foglalkoztatás

Mivel a legnagyobb gondot a szociális hátrány okozta, erre kellett a legjobban odafigyelni. A túlszűfolt lakásokban lehetetlen a gyerekek otthoni tanulása, emiatt is fokozódnak iskolai hátrányaik. Ezt figyelembe véve illetve elgondolkodva a statisztikai adatokon, mely szerint a szülők 65%-a analfabéta, indult el a napközi foglalkoztatás.

A napköziben a házi feladatok megoldásával, illetve az olvasási és számolási képességek fejlesztésével foglalkoztunk. Figyelembe vettük azt, hogy a roma gyerekeknél nagyon jól alkalmazható a rajz, a festés, az ének, a ritmus, a tánc. Ezek mind a kulturális adottságaikhoz tartoznak, így könnyebben megértene, elmélyítene dolgokat.

7.Beszélgető kör

A beszélgetés is a tanulás egyik formájának bizonyult. Ha egy gyereknek alkalma adódik arra, hogy kibeszélje magát, fejlesztheti az önkifejező-képességét, az önálló véleményalkotását illetve a döntőképességét.

Sor került figyelemkoncentrációs-, memóriafejlesztő- illetve drámajátékokra is.

8.Az óvoda, mint az iskola előcsarnoka

A nem roma gyerekek legnagyobb része óvodáskora végére rendelkezik azokkal az ismeretekkel, tapasztalatokkal, melyek alapján elmondható, hogy iskolaérett. Egy 6-7 éves roma gyerek nincs felkészülve az iskolára.³

Már Hetzer, illetve Gesell, a csecsemőkori tesztek kidolgozói, is megállapították, hogy minél kisebb korban fejleszteni kell a gyerekek kognitív rendszerét, hogy az majd normálisan fejlődhesen tovább.⁴

Egyetértve velük próbáltuk szem előtt tartani azt, hogy a roma gyerekek eredményessége, előrehaladása szempontjából kiemelkedő jelentősége van annak, hogy a gyerek járt-e óvodába. Beindult hát az óvoda.

Amikor először érkezett meg a 15 óvoda kissé meglepődtünk azon, hogy semmilyen tapasztalatuk nincs, hogy milyen csoportban vagy egy szervezett játékban részt venni.

Mindig egy szőnyegre ültünk le körbe és a köszönés után mindenki elmondhatta legutóbbi élményeit, gondolatait. Eleinte mindenki ugyanazt mondta, amit a legbátrabb először elmondott. Aztán kezdtek önállóak lenni, s valóban megosztani ki-ki a saját tapasztalatait. Ezek után következett egy

³ **Forray R. Katalin:** *Cigány fiúk és lányok iskolai motivációi és etnikai identitása*, Kultúra és Közösség, 1989/4

⁴ **Cole M., Cole R.:** *Fejlesztéslélektan*, Bp., Osiris Kiadó

mese, és ezzel kapcsolatban egy-egy téma megbeszélése. Aztán játék illetve kézimunka követte a sort. Természetesen eleinte a ceruzával kellett megbarátkozzanak, de idővel születtek „mesterművek”.

9.Hídépítés a család és iskola között

Mind az iskolások-óvodások, mind a szülők részére pozitív tapasztalatnak számítottak az az olyan rendezvények, események, ünnepek, amikor a szülők láthatták a gyerekeiket szerepelni.

Az első ilyen alkalomra Mikuláskor került sor. A "Mikulás bácsi" fogadására az iskolások illetve az óvodások közösen egy kis műsorral készültek, amit a Mikulás szépen meg is jutalmazott. Karácsonykor szintén műsorral készültek. Nagyon jó volt látni a szülők arcán a büszkeséget, amikor a gyerekük szavalt vagy épp a színdarabban játszotta a szerepét.

A mikulási illetve karácsonyi szereplés mellett, minden vasárnap Isten tisztelet után két-három gyerek verset szavalt. E mögött is meglapult az a cél, hogy híd épüljön az iskola és a család között, hiszen ilyenkor eljöttek a szülők is az Isten tiszteletre meghallgatni a gyerekeiket és így találkozhattak a tanárokkal, láthatták a gyerekek projektjeit.

Emellett rendszeresen jártunk családlátogatóba is. Ezzel is érzékeltettük, hogy nem nézzük le őket, hanem ugyanúgy kezeljük, mint bárki mást. S természetesen így sikerült jobb kapcsolatot kialakítani a szülőkkel, ugyanakkor megismerhettük azt is, hogy milyen háttérből jön a gyerek.

10.Következtetések

Bármilyen, a roma gyerekek és fiatalok szocializációját célzó foglalkozás, közösségi program, identitást erősítő rendezvény, a társadalmi integrációjuk egy-egy lépcsőfoka lehet. Úgy gondolom, és úgy tapasztaltam, hogy a gyerekekkel való foglalkozás mellett nagyon fontos lenne a felnőttekkel való munka is. Jónak tartanám az olyan szociális programok szervezését, melyeken keresztül megtanulhatnak beosztani a pénzüket, idejüket; szexuális felvilágosítást kapnának, felkészülhetnének a családalapításra, családtervezésre, gyereknevelésre.

Sajnos a romák etnikai hovatartozásuk miatt nincsenek egyenjogúan kezelve. Egy szociális munkát végző szakember a hátrányos megkülönböztetés kizárásával tevékenykedve hozzásegíthetne az egyenjogúság megteremtéséhez. Fontos lenne egy tájékoztató, tanácsadó tevékenység is, mert sok esetben útmutatásra szorulnak, nem ismerik a juttatásokat, sem az erőforrásokat. Ilyen esetben egy szociális munkás védnöke lehet a segítségre szorulóknak.

Az elmúlt év során a legnagyobb akadályt számomra az előítéletek leküzdése jelentette. Valahányszor valamilyen negatív dolog történt, a környezet reakciója mindig az volt: „hát persze, mert ők cigányok”. Ennek ellenére nekem ki kellett tartani azon meggyőződésem mellett, hogy ők egy olyan hátrányos helyzetű réteget képeznek, akik minduntalan kiesnek vagy be se kerülnek a szociális hálóba, és szükségük van segítségre.

A másik nehézséget az jelentette, hogy látva a nyomort, amiben élnek, nekem mégis a segítő szemével kellett rálátnom azokra az okokra, amelyek hátrányos helyzetbe juttatták őket, s így kellett megpróbáljam ráébreszteni arra, hogy ők mit tehetnek saját érdekükben, s együttműködve velük kellett megtalálni a megoldást, a kiutat a problémákra.

Az egy év önkéntes munka tapasztalatai igazolták számomra azt a szakmai elvet, hogy a roma közösségek többségére jellemző a szegénység és a marginalizálódás, valamint, hogy a romák képezik az egyik legnagyobb szociális problémát a kelet európai országokban. Románia, illetve Bulgária Unió csatlakozásával, a roma nép lesz Európa legnagyobb kisebbsége. A kutatók, illetve a segítő szakmában dolgozók már meghúzták a vészjelzőt a helyzet súlyossága miatt és kitartanak amellett, hogy szükséges a beavatkozás ezen a területen. Úgy gondolom, hogy megfelelő szakmai tudással, illetve érző szívvel sok mindent lehetne velük, értük tenni az integráció érdekében.